

TCHAIKOVSKY - CONCERTO NO.1.

RACHMANINOFF - SYMPHONY NO.2 E MINOR-ALBUM II

QUARTET IN C MAJOR (Beethoven, Op. 59, No. 3)

CHOPIN
ORIO
STUDIES
AND
BERCEUSE
AND
E FLAT WALTZ
BACKHAUS

BACH
B. MINOR
MASS
VOL I

BRAHMS
FOURTH
SYMPHONY

BEETHOVEN
VIOLIN
CONCERTO

WAGNER
THE VALKYRIE

TRIMSKY
KORSAKOV
Op. 35
SINF.

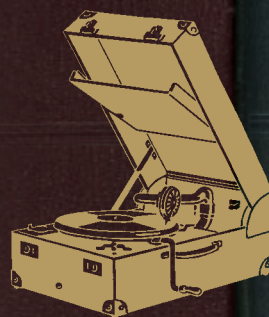
SERIE
N°16

TRIO IN D MINOR. OP. 49

BAJAZZO

(Leonca Vallo)

МУЗИЧКИ ИНТЕРМЕЦО

Колекција грамофонских плоча
Павла Бељанског

СПОМЕН
ЗБИРКА
ПАВЛА
БЕЉАНСКОГ

ALBUM
SERIES
N°62

ALBUM
SERIES
N°87-1

ALBUM
SERIES
N°45

ALBUM
SERIES
N°33

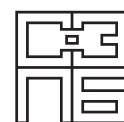

ALBUM
SERIES
N°47

50

СПОМЕН
ЗБИРКА
ПАВЛА
БЕЉАНСКОГ

Издавач:

Спомен-збирка Павла Бељанског
Трг галерија 2
21101 Нови Сад
www.beljanskimuseum.rs

Уредник:

Мр Милана Квас

Аутор пројекта:

Јасмина Јакшић Субић

Аутори текстова:

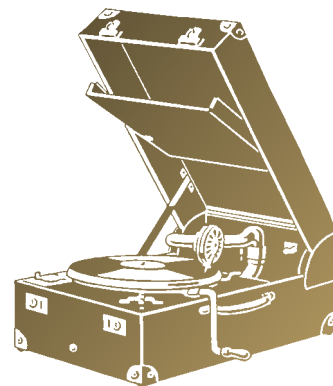
Јасмина Јакшић Субић
Др Ира Проданов
Др Милан Милојковић

Рецензент:

Ивана Јовановић Гудурић

Реализацију пројекта омогућили су Покрајински секретаријат за културу,
јавно информисање и односе с верским заједницама АП Војводине и Generali осигурање, Србија.
Захваљујемо на подршци у реализацији изложбе Музеју града Новог Сада, Den Shepards & Co
и Миомиру Стаменковићу.

МУЗИЧКИ ИНТЕРМЕЦО

Колекција грамофонских плоча
Павла Бељанског

СПОМЕН
ЗБИРКА
ПАВЛА
БЕЉАНСКОГ

Нови Сад, 2020.

DVOŘÁK

Op. 95.

Symphony No. 5 in E Minor
(From The New World)
Royal Albert Hall Orchestra

TCHAIKOVSKY

TO No. 1

R. LEONCAVALLO
LAJAZZO

STÄNDIGES OPERNWERK

BACH

D. MINOR

BEETHOVEN

CONCERTO IN D MAJOR, OP. 61
(VIOLIN AND ORCHESTRA)

FRITZ KREISLER AND THE STATE OPERA ORCHESTRA (BERLIN)
DR. LEO BLECH

BIZET

CAR

OPERA IN

САДРЖАЈ

Мр Милана Квас

Јединствени доживљај уметности 6

Јасмина Јакшић Субић

Музика као колекционарска страст и инспирација 9

Др Ира Проданов

Музика и музичари Павла Бељанског 17

Др Милан Милојковић

**Збирка грамофонских плоча Павла Бељанског
– мали путопис о европској међуратној дискографији** 25

Јасмина Јакшић Субић

Колекција грамофонских плоча Павла Бељанског 35

Др Ира Проданов, Јасмина Јакшић Субић

**Индекс композитора и њихових дела
из колекције грамофонских плоча Павла Бељанског** 80

NET
MEN
FOUR ACTS

Јединствени доживљај уметности

Њихова осећајност и њихова изражајна средства варирају од камерној алеџији до крешченда у форџисиму, где доминирају дувачки инструменти. И све се то слива у полифонију једне ејохе.

Павле Бељански, 1961.

Пишући предговор за прво издање каталога Спомен-збирке Павла Бељанског, колекционар, посматрајући свој остварени животни сан у тек саграђеном музејском здању Иве Куртовића, квалитете дела уметника из збирке означава музичким терминима. Осећања која је гајио према ликовној и музичкој уметности долазила су из истог извора – наклоњености Бељанског за складом, хармонијом, посебно витализмом који уметност сублимирано изражава и посредством уметности најдубље допире до срца људи.

Његова одмерена природа и општи стил живота у великој мери се огледају у колекционарском усмерењу, било да је реч о ликовним делима, књижевности, филозофији и историји, музици. Збирка грамофонских плоча класичне музике коју сада презентујемо изложбом и каталогом збирке, помаже нам да сагледамо „класичну“ природу уметничких дела која је Бељански сакупио: управо се љубав према хармонији, класичним вредностима портрета, мртве природе, пејзажа, акта, које су остале константа и наслеђе у делима умереног модернизма, огледа у делима југословенских аутора Спомен-збирке Павла Бељанског.

Изузетну културу и образовање Павле Бељански је стицао током богате дипломатске каријере, бројних путовања, обилазака музеја и антикварница, дружења са уметницима, теоретичарима уметности и музејским стручњацима. На темељу личне естетике и богатих искустава, он је у више праваца развијао своје наклоности ка различитим уметностима. Свакако је музика за његову префињену осећајност била посебан врт уживања. Темељан и посвећен свему чиме се бавио – од дипломатске службе и сакупљања дела ликовних уметности, књига, докумената о својим прецима, до бриге о породици, пријатељима и уметницима – Бељански је и свету музике приступио на посебан начин. Плоче које је с пажњом бирао, упућен у савремену музичку продукцију, слушао је сам или с пријатељима, посебно на дружењима код вајара Сретена Стојановића у Професорској колонији у Београду током окупације. Збирку грамофонских плоча Павла Бељанског поклонил је породица дародавца поводом оснивања Меморијала Павла Бељанског након његове смрти 1965. године, као сведочанство о различитим естетским и колекционарским афинитетима дипломате.

Збирка грамофонских плоча представља једну од музејских целина богатог Документарног фонда Спомен-збирке Павла Бељанског. Кустоси музеја, у сарадњи са релевантним стручњацима, посвећени су њиховој систематској обради, а као плод темељних

истраживања, реализују се изложбе и пратећи каталози који истовремено представљају каталоге музејских збирки. У досадашњем раду, објављени су каталози Ликовне збирке Документарног фонда (укључујући и каталог посебне целине унутар збирке, збирке цртежа и графика), Збирке знамења, док су остале збирке (примењене уметности, докумената, фотографија, реалија, књига, грамофонских плоча), у великој мери обрађене и презентоване јавности у оквиру бројних тематских изложби. Објављивање каталога Збирке грамофонских плоча и њено презентовање на изложби „Музички интермецо“, представља нову, заокружену целину у континуираном настојању легата да све збирке буду стручно обрађене и представљене публици на занимљив начин. Невелика по обиму, али значајна како за боље упознавање личности колекционара, тако и историје слушања музике у домовима њених поштовалаца и љубитеља, збирка плоча је вредно сведочанство о историји стране музичке продукције и њеној перцепцији у југословенској средини.

Поклонивши збирку ликовних остварења српском народу Павле Бељански је посредством АП Војводине, оснивача Спомен-збирке, обезбедио сигурно уточиште за своје животно дело и готово пуних шест деценија надлежни секретаријат препознаје вредности музејских програма легата и финансијски подржава њихову реализацију. Захваљујемо ауторки пројекта Јасмини Јакшић Субић и музиколозима др Ири Проданов Крајишник и др Милану Милојковићу са Академије уметности у Новом Саду, који су допринели расветљавању природе колекције грамофонских плоча Павла Бељанског. Посебну захвалност дугујемо Музеју града Новог Сада, Den Shepards & Co и колекционару Миомиру Стаменковићу, који су нам уступили вредне експонате за атрактивно осмишљену поставку изложбе, као и подршци Generali осигурања, Србија. Пред нама је још једна занимљива прича о сакупљању и даривању вредних предмета културне баштине, у којој можемо уживати уз музику по избору Павла Бељанског.

Стан Павла Бељанског, 1965.

Музика као колекционарска страст и инспирација

Јасмина Јакшић Субић

*Седимо шако заједно за ручком, око нас цела
галерија, говоримо о сликарству. А после – музика.
Грамофон старој шии са навијањем. Бељански је
био изузетно ђеданшан, бржљиво је брисао ѓлоче
и чувао их, што се каже, као зеницу ока...*¹⁾

Недељко Гвозденовић

Грамофонске плоче су незаобилазни сегмент у тумачењима и разумевању културе 20. века и интересовање за њихово проучавање временом расте. Захваљујући технолошким достигнућима подаци о старим грамофонским плочама, као и звучни записи на њима, постају све више доступни, не само стручној, већ и широј публици.²⁾ Као сведоци напретка аудио-технологије и, у ширем контексту историјског, културног и техничко-технолошког развоја друштва, чувају се у фонотекама великих дискографских кућа и радија, библиотекама, а неретко и у архивима или музејима.³⁾

У музејима, у већини случајева, нису препознате као посебне збирке, већ припадају шире постављеним целинама.⁴⁾ Као део легата ретко су примарни предмет истраживања, већ се више посматрају као допунска грађа и материјал којим се употпуњују биографије да-родаваца, пружајући у одређеној мери сведочанство о њиховим интересовањима и музичком укусу.⁵⁾

Збирка грамофонских плоча Павла Бељанског (1892–1965) је на сличан начин сумарно интерпретирана у досадашњим истраживањима кустоса Спомен-збирке, као доказ његове припадности грађанском миљеу прве половине 20. века Србије и Европе, али и сведо-

записа имају Музеј позоришне уметности Србије, Етнографски музеј, Факултет музичке уметности, Српска академија наука и уметности и Архив Радио-телевизије Србије. Упореди: *Ž. Radovinović, Zaštita zvučnih zapisa hrvatske glazbene baštine postupkom digitalizacije* (докторска дисертација), Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb 2014, 100–101 http://darhiv.ffzg.unizg.hr/pdf/eprint/10932/1/Radovinovic_Zeljka.pdf (приступљено 20. 11. 2019)

1) В. Јовановић, *О Павлу Бељанском. Сећања и ѓисма*, Тиски цвет, Нови Сад 2012, 55.

2) Снимке са старих грамофонских плоча на своје репозиторијуме поставља Британска библиотека (British Library); вредан је помена и пројекат *Europeana* који популаризује различите сегменте европске културе, укључујући и старе звучне записе <http://www.europeana.eu/portal/> (приступљено 21. 12. 2019). У Србији пројекат који се бави дигитализацијом и доступношћу аудио снимака са старих грамофонских плоча води Народна библиотека Србије https://www.nb.rs/about_us/press_release.php?id=15554 (приступљено 21. 12. 2019)

3) Др Жељка Радовиновић у својим истраживањима наводи да у Србији, осим у Народној библиотеци Србије, веће збирке старих носилаца звучних

4) Обрадама и интерпретацијама старих грамофонских плоча се у музејима и легатима ретко баве специјализовани стручњаци. Ту врсту послова преузимају кустоси, чије је примарно образовање у другим пољима истраживања. Из тог разлога, није могуће утврдити прецизан модел за класификацију ових музеалија. Различити приступи у њиховом пописивању, истраживању, коришћењу и публиковању у Србији могу се сагледати кроз старије, информативне публикације, попут драгоценог *Каталога старих грамофонских плоча из збирке Музеја ѓозоришне уметности Србије* Верославе Петровић из 1973. године, до многих скорашњих, који се темом грамофонских плоча баве са различитих аспеката у контексту културе 20. века. Пример ових новијих интерпретација су изложба и каталог *LP: Istorija gramofona i zlatno doba ploče* Викторије Шимон Вулетић Градског музеја у Суботици из 2019. године.

5) Пример је Легат Меланије Бугариновић и кћерке Мирјане Калиновић-Калин у Музеју града Новог Сада.

чанство о још једној пасији колекционара.⁶⁾ Преглед ранијих сазнања и нове информације доприносе са сваким тумачењем разумевању овог важног сегмента приватног живота дипломате и препознавању естетике и европских вредности којима је био наклоњен, а шире и друштвено-културних кретања 20. века на различитим пољима. У истраживачким разматрањима, без писаних сведочанстава самог Бељанског, непосредни извори у сагледавању његове колекције грамофонских плоча су сами предмети, пар докумената из архиве и Збирке докумената Спомен-збирке, као и малобројна, анегдотска сећања савременика.

Поштујући жељу да се у оквиру музеја постхумно формира Меморијал Павла Бељанског, Спомен-збирци су његови наследници 1966. године поклонили избор предмета из његовог стана у Господар Јевремовој улици бр. 33 у Београду: намештај, слике старих мајстора, портрет **Млади дипломата**, документе, знамења, књиге, реалије, приватну преписку. У списку тада потписаног Уговора⁷⁾ под тачком 38. наведене су и „све грамофонске плоче“ из салона. Ова по бројности, када се сагледају све збирке музеја проистекле из овог поклона, невелика колекција плоча, сведочи истовремено о различитим аспектима његовог живота и дефинише га као интелектуалца, космополиту са истанчаним укусом, колекционара окренутог ка интимном доживљају врхунских уметничких остварења.

Репрезентативна издања класичне музике из његове колекције са 87 наслова плоча од шелака компанија „Колумбија“ (Columbia Records), „Хиз мастерс војс“ (His Master's Voice), „Пате“ (Pathé), „Полидор“ (Polydor), унета су у инвентар Документарног фонда Спомен-збирке, из ког су издвојене као засебна целина 2013. године. Нажалост, међу предметима поклоњеним 1966. године није био и грамофон који би допринео да слика атмосфере слушања плоча у салону Бељанског буде

Павле Бељански, 1926.

целовитија. Једино сведочанство о овом својеврсном кутку за слушање музике и читање књига је фотографија из његовог стана из 1965. године на којој видимо и његов последњи грамофон.⁸⁾ Захваљујући сећањима савременика, познато је да је поседовао и „ грамофон старог типа са навијањем“⁹⁾, као и да је један за време

6) М. Квас, „Живот посвећен уметности“, у: Ј. Јованов (ур.), *Спомен-збирка Павла Бељанског*, СЗПБ, Нови Сад 2009, 24, 27. Први детаљнији осврт на колекцију грамофонских плоча види у: Ј. Јакшић Субић, „Скица за портрет“, у: *Господин Павле Бељански (1892–1965)*, СЗПБ, Нови Сад 2015, 10.

7) *Уговор сачињен између наследника јок. Павла Бељанског и Спомен-збирке Павла Бељанског*, 6. 10. 1966, Арх. бр. 482/1 од 7. 10. 1966.

8) СЗПБ Д 3280

9) В. Јовановић, *нав. гело*, 55.